

Discussienotitie: Koerswijzigingen in het nieuwe Waterhuishoudingsplan

Inleiding

De nu voorliggende Startnotitie voor het Waterhuishoudingsplan 2009-2015 en de daaraan ten grondslag liggende Hoofddijnnnota, zoals behandeld door de Statencommissie Ruimte en Milieu op 30 januari 2007, gaan er van uit dat voor een groot aantal onderdelen van het waterbeleid geen drastische koerswijziging nodig is. Het zoveel mogelijk continueren van bestaande beleidslijnen schept een stabiele situatie, waarbij bestaande afspraken over de uitvoering van het waterbeleid zonder onderbreking kunnen worden voortgezet.

Ondanks dit voornemen, nopen externe ontwikkelingen de provincie om voor enkele beleidsonderdelen een nieuwe of bijgestelde visie te ontwikkelen als basis voor het nieuwe WHP. Het gaat met name om de gevolgen van nieuwe wet- of regelgeving, waarbij de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en de nieuwe Waterwet het meest van belang zijn.

Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water bepaalt voor de periode tot 2027 in belangrijke mate de uitvoering van het waterbeleid op het gebied van waterkwaliteit en ecologische kwaliteit. In de afgelopen twee jaar, waarin door de gezamenlijke overheden is gewerkt aan de implementatie van de KRW, zijn twee belangrijke beslispunten naar voren gekomen waarover de provincie in het nieuwe WHP een standpunt moet innemen. Het betreft:

- Provinciale ambitie m.b.t. de ecologische doelstellingen voor de regionale waterlichamen (paragraaf 1)
- Beschermingsbeleid voor industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie (paragraaf 2)

Waterwet

De nieuwe Waterwet bouwt in beginsel voort op bestaande wetgeving, waarbij een groot deel van de uitgangspunten niet ingrijpend worden gewijzigd. De relatie tussen de verschillende overheden (het Huis van Thorbecke), inclusief de bestaande planstructuur voor water, blijft grotendeels bestaan. In paragraaf 1 van de Startnotitie is aangegeven dat er echter toch sprake is van drie belangrijke wijzigingen in de provinciale bevoegdheden, te weten de rol van bevoegd gezag inzake het grondwater en de waterbodems, alsmede een verandering in de relatie met de ruimtelijke ordening. Dit laatstgenoemde aspect komt aan de orde in paragraaf 2 van de Startnotitie. In voorliggende notitie wordt ingegaan op de beide andere onderwerpen. Er wordt een eerste aanzet gegeven tot:

- Visie op het strategisch grondwaterbeheer (paragraaf 3)
- Provinciale rol bij het waterbodembeheer (paragraaf 4)

Veiligheid

Naast veranderingen op het gebied van wet- en regelgeving is ook sprake van een belangrijk inhoudelijk thema, waarvoor wellicht een koerswijziging in het beleid nodig is, te weten de toegenomen aandacht voor het thema veiligheid. Met betrekking tot dit thema bestaat nog veel onduidelijkheid en er lopen allerlei landelijke activiteiten. Met het oog op het nieuwe WHP is het echter wenselijk om na te gaan welke rol de provincie op dit gebied kan spelen. Om die reden wordt kort stilgestaan bij:

- Provinciale rol bij het anticiperen op de Nota veiligheid (paragraaf 5)

Voorstel

De voorliggende notitie schetst voor de genoemde onderwerpen een aantal keuzemogelijkheden en een voorkeursvariant, dan wel wordt een concept-visie voorgesteld die de basis kan vormen voor de verdere uitwerking van beleidslijnen. Uw Commissie wordt gevraagd in te stemmen met de voorgestelde hoofddijnen, dan wel aan te geven op welke punten de hoofddijnen dienen te worden bijgesteld.

Samenvatting van keuzemogelijkheden per onderwerp

Onderwerp	Optie 1	Optie 2	Optie 3	Voorstel
<p>1. Provinciale ambitie m.b.t. de ecologische doelstellingen voor de regionale waterlichamen</p>	<p>Alle Noord-Brabantse waterlichamen voldoen in 2027 aan de Goede Ecologische Toestand.</p> <p><i>Met deze optie wordt geheel voldaan aan de Kaderrichtlijn Water, maar het vraagt om financieel en maatschappelijk zware maatregelen waarop de EU ons zal afrekenen (resultaatsverplichting).</i></p>	<p>Alle Noord-Brabantse waterlichamen voldoen in 2027 tenminste aan het Goed Ecologisch Potentieel; op basis van haalbaarheid wordt in 2015 of 2021 heroverwogen of de doelstelling voor waterlichamen met de functie Waternatuur (EHS) kan worden omgezet in de Goede Ecologische Toestand in 2027.</p> <p><i>Deze optie betekent in beginsel de voortzetting van het bestaande beleid en is in overeenstemming met de KRW mits kan worden onderbouwd dat het hoogste ambitieniveau (GET) niet overal haalbaar is.</i></p>	<p>Alle Noord-Brabantse waterlichamen voldoen in 2027 aan het Goed Ecologisch Potentieel.</p> <p><i>Deze optie heeft de hoogste haalbaarheid, maar betekent een trendbreuk met bestaand beleid.</i></p>	<p>Voorgesteld wordt een keuze te maken tussen de opties 2 en 3, waarbij in beide gevallen in beginsel wordt gekozen voor het Goed Ecologisch Potentieel in 2027. Optie 2 biedt de mogelijkheid om in een volgende fase (2015 of 2021) de doelen voor waterlichamen binnen de EHS te herzien op basis van bestaand beleid en haalbaarheid. Optie 3 biedt deze mogelijkheid niet.</p>
<p>2. Beschermingsbeleid voor industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie</p>	<p>Bescherming van industriële winningen voor menselijke consumptie gelijk aan het beschermingsbeleid voor drinkwater.</p> <p><i>Consequentie voor geheel Noord-Brabant is dat 1000 à 1400 ha bedrijventerrein en 1200 à 2200 ha woonbebouwing binnen de zonering vallen. Een variant op deze optie is het vaststellen van een boringsvrije zone rondom de industriële winningen waarin geen Koude- en Warmteopslag wordt toegestaan.</i></p>	<p>Bescherming op maat en met eigen verantwoordelijkheid bedrijven.</p> <p><i>Deze optie leidt tot maatwerk, maar het is nog niet duidelijk of er in dit geval sprake is van rechtsongelijkheid of staatssteun.</i></p>	<p>Geen beschermingszone rond industriële winningen voor menselijke consumptie</p> <p><i>Deze optie gaat ervan uit dat het generieke beleid voldoende waarborg biedt voor de bescherming van het grondwater ook in geval van calamiteiten.</i></p>	<p>Voorgesteld wordt om voor de bescherming van industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie te kiezen voor maatwerk (optie 2) en daarvoor de juridische en financiële consequenties, alsmede de omvang van de effecten op de omgeving nader uit te werken.</p>

Onderwerp	Optie 1	Optie 2	Optie 3	Voorstel
3. Visie op het grondwaterbeheer	Het verder stimuleren van besparingen en de inzet van alternatieven voor grondwater. Na ingebruikname van het alternatief blijft de vergunning ongewijzigd. <i>Deze optie leidt ertoe dat bedrijven sneller zullen meewerken aan het ontwikkelen van een alternatief. Het nadeel is echter dat niet zeker is of dit alternatief gebruikt gaat worden.</i>	Het verder stimuleren van besparingen en de inzet van alternatieven voor grondwater. Na ingebruikname van het alternatief wordt de vergunning hierop aangepast. <i>Bij deze optie is de kans groter dat de alternatieven daadwerkelijk gebruikt gaan worden.</i>	Per groep van bedrijven worden besparingsdoelen bepaald en deze worden in de vergunningen vastgelegd. Binnen de vergunningen wordt de bedrijven een bepaalde tijd gegeven om alternatieven te ontwikkelen of de noodzakelijke veranderingen door te voeren in het productieproces. <i>Bij deze optie wordt de te bereiken besparing van tevoren vastgelegd zodat bedrijven verplicht zijn hun productieproces aan te passen.</i>	Het speerpunt voor de komende planperiode is het ontwikkelen van alternatieven voor laagwaardig gebruik van grondwater. Voorgesteld wordt voor de drink- en industrie-watervoorziening dit doel te bereiken door het verder stimuleren van besparingen en de inzet van alternatieven. Na ingebruikname van het alternatief wordt de vergunning aangepast (optie 2). Voor graslandberekening wordt voorgesteld haalbare besparingsdoelen te bepalen en in de vergunningen vast te leggen (optie 3).
4. Provinciale rol bij het waterbodembeheer	De waterschappen zijn volledig verantwoordelijk voor het waterbodembeheer en de provincie trekt zich terug als regisseur <i>Consequentie is dat de waterschappen voor elke vorm van waterbodemsanering zelf de financiering moeten regelen.</i>	De provincie pakt de regierol op met daarbij financiële ondersteuning in de vorm van een stimuleringsregeling. <i>Consequentie is dat de provincie duidelijke kaders kan stellen, maar ook zorg moet dragen voor een adequate financiering.</i>		Voorgesteld wordt in te stemmen met het oppakken van een provinciale regierol voor het waterbodembeheer met daarbij ondersteuning in de vorm van een stimuleringsregeling (optie 2).
5. Provinciale rol bij het anticiperen op de Nota Waterveiligheid	Dit onderwerp heeft betrekking op het omgaan met waterveiligheid, regionale wateroverlast, droogte en verzilting als gevolg van zeespiegelstijging. Anders dan bij de vorige vier onderwerpen wordt hier geen keuze in de vorm van opties voorgelegd. Het gaat bij de genoemde onderwerpen om lopende beleidstrajecten. De keuze bestaat er vooral in dat uw commissie kan aangeven voor welke onderwerpen het bestaande beleid volstaat en voor welke onderwerpen intensivering nodig is.			Voorgesteld wordt de gevolgen van de nationale Nota Waterveiligheid als thema op te nemen in het WHP en daarvoor een meer-sporen strategie uit te werken die is gericht op de provinciale rol bij adaptatie aan, en de mitigatie van de nadelige effecten van de verhoogde kans op grote rivierafvoeren en perioden met droogte.

1. Provinciale ambitie m.b.t. de ecologische doelstellingen voor de regionale waterlichamen

Voorstel

Voorgesteld wordt een keuze te maken tussen de opties 2 en 3, waarbij in beide gevallen in beginsel wordt gekozen voor het Goed Ecologisch Potentieel in 2027. Optie 2 biedt de mogelijkheid om in een volgende fase (2015 of 2021) de doelen voor waterlichamen binnen de EHS te herzien op basis van bestaand beleid en haalbaarheid. Optie 3 biedt deze mogelijkheid niet.

Toelichting

De Kaderrichtlijn Water (KRW) hanteert een veel scherper gedefinieerde systematiek voor het vastleggen van doelstellingen dan het waterbeleid tot nu toe. Dit leidt tot de noodzaak om bestaande ecologische en waterkwaliteitsdoelstellingen te herdefiniëren. Bovendien zullen resultaatverplichtingen voor deze doelstellingen gelden, waardoor een kritische beschouwing van de haalbaarheid mede het ambitieniveau kan bepalen. De KRW kent voor het oppervlaktewater op hoofdlijnen twee soorten doelstellingen: chemisch en ecologisch:

Chemische doelstellingen

De chemische doelstellingen gelden voor ruim 30 zogenaamde prioritaire stoffen, waarvoor de EU zelf de normen heeft vastgelegd. Het betreft zeer schadelijke synthetische verbindingen en enkele zware metalen. De lidstaten hebben niet de vrijheid om af te wijken van deze normen.

Voor de andere stoffen, zoals de meststoffen stikstof en fosfaat, bepaalt de KRW dat de lidstaten zelf normen moeten afleiden uit de ecologische doelstellingen. Het is nog niet duidelijk op welke wijze in Nederland deze chemische doelstellingen zullen worden afgeleid en vastgelegd. Dit geldt ook voor drempelwaarden voor stoffen in het grondwater en voor een aantal specifieke, zogenaamde 'Maas-relevante' stoffen. Mogelijk neemt het Rijk de doelstellingen op in een "AMvB doelstellingen" waaraan nu door de ministeries van VROM, LNV en V&W wordt gewerkt. Een alternatief is echter dat de keuze wordt overgelaten aan de provincies. Het is overigens de vraag of de provincies in dit laatste geval veel keuzevrijheid hebben. De KRW geeft namelijk aan dat bij het bepalen van doelstellingen geen problemen mogen worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen wateren. Aangezien in Noord-Brabant alle regionale wateren uitmonden in rijkswater (Maas, Hollands Diep, Volkerak-Zoommeer), zijn de doelstellingen voor de rijkswateren – die door het Rijk zelf worden vastgelegd – in sterke mate sturend voor de waterkwaliteitsdoelen in regionale wateren. Om nu toch al maatregelen voor de verbetering van de waterkwaliteit te kunnen uitwerken, heeft het Rijk werknormen opgesteld die in de meeste gevallen door waterschappen en provincies in heel Nederland worden gebruikt. Op dit moment worden geen keuzes door PS inzake de waterkwaliteit verwacht.

Ecologische doelstellingen

Als ecologische doelstelling geeft de KRW aan dat in 2015 de Goede Ecologische Toestand (GET) moet zijn bereikt. Daaronder wordt verstaan dat - op de maatlat van 0 (dood water) tot 100% (zijnde de natuurlijke referentie) - de levensgemeenschappen moeten voldoen aan tenminste 60% van de referentie. De KRW geeft aan dat bij de ecologische doelstellingen onderscheid moet worden gemaakt in watertypen zoals rivieren, meren, overgangswater tussen zoet en zout en kustwateren. De natuurlijke referentie, die de bovenzijde van de maatlat markeert, is inmiddels door het Rijk vastgelegd voor de verschillende watertypen. Overigens gelden deze doelstellingen alleen voor stromende wateren die een gebied afwateren dat groter is dan 10 km² en stilstaande wateren die groter zijn dan 50 ha. Wateren die aan deze definitie voldoen worden 'waterlichaam' genoemd. Op dit moment zijn op grond van deze criteria in het werkproces voor de Kaderrichtlijn Water door de waterschappen en de provincie in Noord-Brabant 113 waterlichamen onderscheiden. Voor het bereiken van de ecologische doelstellingen zijn zowel de waterkwaliteit als de inrichting van de waterlichamen belangrijk. Voor stromende wateren wordt echter algemeen aangenomen dat de inrichting (zoals hermeandering, vispasseerbaarheid etc.) meer invloed heeft op het behalen van de ecologische doelen dan de chemische waterkwaliteit. Het grootste deel van de waterlichamen in Noord-Brabant bestaat uit stromend water.

Keuzemogelijkheden voor ecologische doelstellingen

De beleidsruimte lijkt beperkt, maar de Kaderrichtlijn Water heeft bepaald dat onder bepaalde omstandigheden van de bovengeschetste lijn kan worden afgeweken.

- De *hoogte van de ambitie* mag worden bijgesteld als blijkt dat de benodigde maatregelen een 'significant negatief effect' hebben op het milieu in bredere zin, de veiligheid, de afwatering of het gebruik ten behoeve van drinkwaterbereiding, energieopwekking, irrigatie of scheepvaart (inclusief recreatievaart). In dergelijke gevallen bepaalt niet de natuurlijke referentie de bovenzijde van de maatlat, maar het zogenaamd Maximaal Ecologisch Potentieel (MEP), waarbij maatregelen met een 'significant negatief effect' niet in beschouwing hoeven te worden genomen. De te realiseren ecologische doelstellingen mogen in dergelijke gevallen

- bovendien nog in geringe mate afwijken van de MEP. Deze doelstelling wordt aangeduid als het Goed Ecologisch Potentieel (GEP). Er dient wel op te worden gewezen dat de KRW het GEP ziet als een uitzondering op de algemene regel dat de Goede Ecologische Toestand (GET) de doelstelling dient te zijn.
- Bovendien kan *termijnverlenging* worden toegepast waarbij de doelstelling later wordt bereikt dan 2015. De KRW biedt de mogelijkheid om de realiseringstermijn te verlengen tot 2021 of maximaal tot 2027. Deze termijnverlenging is onder meer mogelijk als blijkt dat de kosten voor maatregelen zo hoog zijn dat realisering voor 2015 niet haalbaar is.

Door de mogelijkheid die de Kaderrichtlijn Water biedt voor de hoogte van de doelstelling (GET versus GEP) en de termijnen van realisering (2015, 2021 of 2027) is een keuze mogelijk voor elk afzonderlijk waterlichaam. De doelstellingen en de termijnen voor regionale waterlichamen moeten in 2009 door de provincie worden vastgelegd in het WHP of in een verordening. De provincie is niet bevoegd om doelen voor het rijkswater vast te leggen. De vastgelegde doelen worden daarna overgenomen in de Stroomgebiedsbeheerplannen voor Maas, Schelde en Rijn die aanvang 2010 aan de EU worden aangeboden. De eerste uitwerking voor het hele Maasstroomgebied laat zien dat ongeveer 4200 maatregelen, met een totale investering van ca. €1,7 miljard, nodig zijn. Dit is inclusief de reeds voorgenomen maatregelen. Vanwege de grootte van deze opgave, plus het feit dat een deel van de belangrijke inrichtingsmaatregelen afhankelijk is van vrijwillige grondverwerving, is er door het Regionaal Bestuurlijk Overleg voor de Maas (RBO-M) voor gekozen om voorlopig 2027 als termijn voor de ecologische doelstellingen aan te houden. Dit betekent dat de keuze op dit moment vooral wordt bepaald door de hoogte van de ambities. Voor dit doel worden drie opties voorgelegd:

Optie (1). Alle Noord-Brabantse waterlichamen voldoen in 2027 aan de Goede Ecologische Toestand

- Hiermee wordt geheel voldaan aan de KRW.
- De periode tot 2027 is lang genoeg om tussentijds het doel bij te stellen voor de moeilijkste gevallen.
- Nadeel is dat ingrijpende inrichtingsmaatregelen nodig zijn in heel Noord-Brabant, met name in de AHS omdat daar in het verleden de meeste beeknormalisaties etc. zijn uitgevoerd, waarbij bovendien de benodigde grondverwerving financieel en maatschappelijk een factor van betekenis wordt.
- Deze optie resulteert voor heel Noord-Brabant in een zware resultaatverplichting waarop de EU ons zal afrekenen.

Optie (2). Alle Noord-Brabantse waterlichamen voldoen in 2027 tenminste aan het Goed Ecologisch Potentieel; op basis van haalbaarheid wordt in 2015 of 2021 heroverwogen of de doelstelling voor waterlichamen met de functie Waternatuur kan worden omgezet in de Goede Ecologische Toestand in 2027

- In 2015 en 2021 zal worden bezien of het mogelijk is om - op basis van dan verworven inzichten - het GET op te nemen in de Stroomgebiedbeheerplannen voor de periode 2015-2021 of 2021-2027 als doelstelling voor waterlichamen met functie Waternatuur.
- Deze optie wordt niet opgenomen in het Stroomgebiedbeheerplan voor de periode 2009-2015 omdat anders de doelstellingen al gelden als resultaatverplichting voor 2015.
- De mogelijke heroverweging van de doelstelling in 2015 of 2021 heeft betrekking op ca. 50 van de 113 Noord-Brabantse waterlichamen (43%).
- Het gaat bij deze optie in beginsel om voortzetting van het bestaande beleid (zowel het vigerende WHP als de afspraken over inrichtingsmaatregelen in de Reconstructie- en Gebiedsplannen) omdat voor wateren met de functie Waternatuur al sinds het eerste WHP (1991) een ecologische ambitie geldt.
- Deze optie is in overeenstemming met de KRW, mits kan worden onderbouwd dat op grond van een 'significant negatief effect' van inrichtingsmaatregelen (o.a. op de AHS en bebouwd gebied) het GET niet voor alle waterlichamen kan gelden.

Optie (3). Alle Noord-Brabantse waterlichamen voldoen in 2027 aan het Goed Ecologisch Potentieel

- Dit is een voorzichtige variant waarbij met name grondverwerving voor inrichtingsmaatregelen relatief weinig problemen zal opleveren, waardoor de haalbaarheid wordt vergroot.
- Het is de lijn die voorsnog landelijk door de verschillende Regionale Bestuurlijke Overlegstructuren is ingezet.
- Het is onzeker of de EU voor de langere termijn (einddoel 2027) het verheffen van een uitzonderingssituatie (overal GEP in plaats van GET) tot regel zal accepteren. Daardoor bestaat het risico van sancties.
- Het is een trendbreuk met het bestaand beleid. In het huidige WHP wordt voor wateren met de functie Waternatuur de hoogste aquatisch-ecologische doelstellingen nagestreefd.

Afweging van de opties

Optie 1 en 2 zijn conform de KRW, maar met een verschil in duidelijkheid vooraf en haalbaarheid. Optie 1 geeft vooraf al duidelijkheid maar lijkt niet haalbaar; optie 2 stelt het besluit over GET uit tot na 2015 en betreft de

haalbaarheid bij de afweging. Optie 2 sluit het best aan bij het huidige provinciale beleid en kan als voortzetting daarvan worden beschouwd. Bovendien heeft de provincie op deze wijze de mogelijkheid om via functietoekenning (op grond van de nieuwe Waterwet een specifiek provinciale taak) het waterbeleid goed af te stemmen met ander provinciaal beleid op het gebied van ruimtelijke ordening en natuur. Optie 2 heeft echter als nadeel dat we afwijken van de op dit moment landelijk voorgestelde lijn. Optie 3 heeft als voordeel dat dit vooralsnog de gekozen landelijke lijn is (in elk geval tot meer duidelijkheid bestaat over acceptatie door de EU), maar heeft als nadeel dat een heroverweging van de doelstellingen in een latere fase (2015 of 2021) als inbreuk op gemaakte afspraken tussen provincie, waterschappen en gemeenten kan worden opgevat met mogelijke vertraging van de uitvoering tot gevolg.

Het verschil tussen de opties 2 en 3 richt zich vooral op duidelijkheid vooraf. Optie 2 maakt een heroverweging in een volgende fase mogelijk, terwijl bij optie 3 een heroverweging in een volgende fase niet in beeld is.

Noot.

Voor een groot aantal vennen en enkele kleine beken binnen de EHS geldt in het vigerende waterbeleid ook de Functie Waternatuur, zonder dat deze wateren in de systematiek van de KRW als waterlichaam worden aangeduid. Dit is geen bezwaar omdat een aanzienlijk deel van deze wateren binnen Natura2000-gebieden of in andere delen van de EHS is gelegen. Doelstellingen en maatregelen voor deze wateren worden verder uitgewerkt in de op te stellen Natura2000-beheerplannen of opgesteld in overleg met waterschappen en terreinbeheerders.

2. Beschermingsbeleid voor industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie

Voorstel

Voorgesteld wordt om voor de bescherming van industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie te kiezen voor maatwerk (optie 2) en daarvoor de juridische en financiële consequenties, alsmede de omvang van de effecten op de omgeving nader uit te werken.

Toelichting

Onderdeel van de doelen van de Kaderrichtlijn Water en de Richtlijn Grondwater is het realiseren van een goede grondwaterkwaliteit met het oog op de winning van grondwater voor menselijke consumptie. De bereiding moet mogelijk zijn met eenvoudige technieken; de kwaliteit van het grondwater mag niet achteruit gaan. De KRW schrijft niet voor hoe die bescherming vorm moet krijgen. Er is in Nederland reeds een basis-bescherming, in de vorm van het algemene milieu- en bodembeleid. Industriële winningen voor menselijke consumptie zijn in het huidige beleid niet specifiek beschermd. Nu moet de keuze gemaakt worden hiervoor wel of niet een aanvullend specifiek beschermingsbeleid in te stellen. Over de concrete definitie van het KRW-begrip ‘water voor menselijke consumptie’ ten aanzien van het industriële gebruik van grondwater bestaat landelijk nog geen duidelijkheid. Indien het uitsluitend gaat om te drinken producten (bier, limonade etc.) gaat het in Noord-Brabant om 8 à 10 bedrijven; bij een ruimere definitie (incl. bijvoorbeeld spoelwater voor levensmiddelen etc.) gaat het om 30 à 40 bedrijven.

Keuzemogelijkheden voor het beschermingsbeleid

Er zijn er in beginsel verschillende opties mogelijk, vooral gericht op (eventuele) extra bescherming tegen risico's van calamiteiten en milieu-incidenten. Drie opties worden hier kort beschreven:

Optie (1). Bescherming van industriële winningen voor menselijke consumptie gelijk aan het beschermingsbeleid voor drinkwater

- Grondwaterbeschermingsgebieden rond alle (of: alleen rond de grote) industriële winningen voor menselijke consumptie ('groot' is b.v. > 100.000 m³ per jaar)
- Maatregelen en zoning conform de PMV- regels voor de openbare drinkwatervoorziening
- Boringvrije zone (verbod behoudens ontheffing) conform het huidige WHP-beleid: geen grondwateronttrekkingen voor Koude- en Warmteopslag (KWO) in de beschermde zones tenzij de onschadelijkheid overtuigend is aangetoond.

Consequentie: voor geheel Noord-Brabant zou tot 1000 à 1400 ha bedrijventerrein en 1200 à 2200 ha woonbebouwing binnen de zoning kunnen vallen (globale inschatting). Een verbijzondering van optie (1) kan zijn dat de provincie rondom de industriële winningen alleen een boringvrije zone vaststelt.

Optie (2). Bescherming op maat en met eigen verantwoordelijkheid bedrijven

- Instellen van beschermingszones rond industriële winningen waarbinnen dezelfde maatregelen getroffen worden als voor de openbare drinkwatervoorziening
- Omvang zone niet gelijk aan die voor drinkwater maar (zo mogelijk, dit juridisch nog nader uitzoeken) afhankelijk van de specifieke situatie: de tijd die het bedrijf nodig heeft om bij verontreinigingen op een alternatieve watervoorziening over te stappen, de kwetsbaarheid van het bedrijfsproces en economische factoren.
- Proces: het bedrijf (de grondwateronttrekker) stelt zelf een convenant op met bestaande omliggende bedrijven (vanwege planschade of kosten door beperkingen en maatregelen), ontreyker overlegt met de gemeente over consequenties voor het bestemmingsplan.
- De provincie ondersteunt zonodig het onderhandelingsproces van de grondwateronttrekker met de omgeving.
- Onttrekkers dragen zelf de kosten van planschade of nadeel omliggende bedrijven etc.
- Intentie: verankering van de gemaakte afspraken in de PMV en in bestemmingsplannen

Nog uitzoeken: leidt maatwerk niet tot rechtsongelijkheid van derden (benadeelden) of tot 'staatssteun'; wat is de positie van bedrijven die niet meewerken aan een convenant.

Optie (3). Geen beschermingszone rond industriële winningen voor menselijke consumptie

- Bescherming uitsluitend door generiek beschermingsbeleid (rijksbeleid: bodem- en milieuwetgeving)
- Geen nieuwe provinciale regelgeving
- Geen grondwaterbeschermingsgebieden rond industriële winningen
- Geen extra zware toetsing aanvragen KWO's.

Afweging van de opties

- Optie (1)* Biedt bescherming op het hoogste niveau, maar geeft ook grote belemmeringen voor bedrijven en woonfuncties in de omgeving; bemoeilijkt KWO-ambities van de provincie in een relatief groot gebied.
- Optie (2)* Biedt voldoende bescherming; deze optie heeft draagvlak bij de industriële ontrekkers; zij zijn bereid schade / kosten van consequenties van maatregelen te dragen. Voorkeur ook vanwege het maatwerk, zodat de specifieke situatie van bedrijven van invloed is op de omvang van de beschermingszone en effecten op de omgeving beperkt zijn. Risico van keuze voor deze optie: enkele juridische vragen zijn nog niet uitgezocht. Hiervoor wordt een externe gezaghebbende jurist gevraagd.
- Optie (3)* Dit is een terugvaloptie. Deze optie heeft het risico dat EU dit als onvoldoende invulling van de KRW beschouwt. Het is overigens wel een lijn die andere provincies lijken te kiezen. Deze optie heeft geen draagvlak bij de ontrekkers (VIW, Vereniging Industriewater).

3. Visie op het grondwaterbeheer

Voorstel

Het speerpunt voor de komende planperiode is het ontwikkelen van alternatieven voor laagwaardig gebruik van grondwater. Voorgesteld wordt voor de drink- en industriewatervoorziening dit doel te bereiken door het verder stimuleren van besparingen en de inzet van alternatieven. Waarbij na ingebruikname van het alternatief de vergunning wordt aangepast (optie 2). Voor graslandberegening wordt voorgesteld haalbare besparingsdoelen te bepalen en in de vergunningen vast te leggen (optie 3).

Toelichting

Uitgangspunt is dat de beleidsdoelstellingen van het huidige WHP gehandhaafd blijven.

Visie voor de lange termijn

Noord-Brabant heeft omvangrijke grondwatervoorraden van hoge kwaliteit. Dit grondwater wordt gebruikt voor de bereiding van drinkwater en vormt tevens een belangrijke grondstof voor de bereiding van dranken en andere industriële toepassingen voor menselijke consumptie (zie paragraaf 2). Deze watervoorraad vertegenwoordigt daarmee een aanzienlijke economische waarde.

In de provinciale visie voor de lange termijn dient deze waarde van het grondwater op een duurzame wijze zo goed mogelijk benut te worden. Duurzaamheid staat hierbij nadrukkelijk voorop. Hierbij zijn de volgende aspecten van belang:

1. Het ondiepe water van nu, is het diepe water van de toekomst. Voor de gebruiksmogelijkheden op de lange termijn is het daarom belangrijk een goede bescherming te bieden tegen verontreinigingen.
2. Grondwater besteden wij bij voorrang aan water voor menselijke consumptie (openbare watervoorziening en industriële toepassingen) en niet aan laagwaardige toepassingen als koelwater of beregening.
3. Winning van grondwater mag niet leiden tot onaanvaardbare schade in de bovengrond aan bijvoorbeeld gebouwen en natuur.
4. Het diepe grondwater (dieper dan 80 meter) is van bijzonder hoge kwaliteit als gevolg van de hoge ouderdom en de afwezigheid van verontreinigingen. Voor dit diepe grondwater geldt dat doorboring van de beschermende kleilagen zoveel mogelijk voorkomen moet worden en dat de voorraden niet mogen worden uitgeput.

De nieuwe Waterwet

Op grond van de nieuwe Waterwet hoeft het strategisch grondwaterbeleid van de provincie niet te worden aangepast. Wel nieuw is dat het beleid deels door de waterschappen uitgevoerd zal worden. Om deze reden wordt in het nieuwe WHP een duidelijke scheiding aangebracht tussen het strategisch beleid (en de kaders voor het operationeel beheer) enerzijds en het operationeel beheer door de waterschappen en door de provincie anderzijds.

Visie voor de komende planperiode

Om bovenstaande visie te realiseren dient de uitvoering te worden geïntensiveerd ten opzichte van het huidige WHP. In het huidige WHP staat het verminderen van het laagwaardig gebruik van grondwater centraal. Daarnaast geldt een stand-still ten aanzien van de totale omvang van de winningen om verdere groei te voorkomen. Door middel van een stimuleringsbeleid wordt, waar mogelijk, gestreefd naar de inzet van alternatieven voor laagwaardig gebruik van grondwater. Met name in twee sectoren heeft dit nog niet tot het beoogde resultaat geleid. Ten eerste is de onttrekking van grondwater voor beregening niet afgenomen (in droge jaren overtreft de onttrekking voor beregening in grote mate de totale industriële onttrekkingen). Ten tweede zijn nauwelijks alternatieven ontwikkeld voor grondwater dat via de openbare watervoorziening voor laagwaardige toepassingen wordt gebruikt. In het nieuwe WHP wordt een volgende beleidsfase ingezet om dichter bij de doelen te komen, met nieuwe instrumenten.

Mogelijke alternatieven voor grondwater

Voor de openbare watervoorziening wordt er naar gestreefd dat grote stromen grondwater die nu voor laagwaardige doelen worden gebruikt, worden vervangen door ander water. Ondermeer op industriegebied Moerdijk en in de omgeving van Bergen op Zoom is hier al invulling aan gegeven door een industriewatervoorziening door het waterleidingbedrijf.

Voor beregening zijn de mogelijkheden voor alternatieven sterk afhankelijk van de teelt. Bij concentraties van intensieve teelten, met name niet grondgebonden teelten, zouden alternatieve bronnen van watervoorziening kunnen worden ingezet. Bij intensieve grondgebonden teelten is het vinden van een alternatief vaak niet mogelijk. Bij laagrenderende teelten, zoals beregening van grasland, is het enige alternatief aanpassing van de

bedrijfsvoering, juist vanwege de lage toegevoegde waarde. Het streven is deze planperiode een belangrijke impuls te geven aan deze verandering van bedrijfsvoering. Het huidige omvangrijke gebruik van grondwater voor graslandberegening heeft tot gevolg dat er geen ruimte is om nieuwe initiatieven die geen alternatief hebben te ondersteunen. In de komende planperiode is het streven, in overleg met de doelgroep, ruimte te maken voor nieuwe ontwikkelingen die op een duurzame manier met water omgaan.

Keuzemogelijkheden instrumenten

Belangrijkste aandachtspunten voor de komende planperiode zijn de inzet van alternatieven voor drink- en industriewatervoorziening en een beheerste ontwikkeling van beregening.

Optie (1)

- Het verder stimuleren van besparingen en de inzet van alternatieven voor grondwater. Na ingebruikname van het alternatief blijft de vergunning ongewijzigd.

Optie (2)

- Het verder stimuleren van besparingen en de inzet van alternatieven voor grondwater. Na ingebruikname van het alternatief wordt de vergunning hierop aangepast.

Optie (3)

- Per groep van bedrijven worden besparingsdoelen bepaald en deze worden in de vergunningen vastgelegd. Binnen de vergunningen wordt de bedrijven een bepaalde tijd gegeven om alternatieven te ontwikkelen of de noodzakelijke veranderingen door te voeren in het productieproces.

Afweging van de opties

Voor de drink- en industriewatervoorziening (en beregening van concentraties van intensieve teelten) heeft optie (2) belangrijke voordelen. Bij optie (1) en (2) heeft de overheid een belangrijke stimulerende taak. Dat is nodig omdat voor de langere termijn aanvoer van bijvoorbeeld oppervlaktewater noodzakelijk zal zijn, waarvoor de nodige infrastructuur moet worden aangelegd. Individuele bedrijven kunnen dit niet realiseren. Het waterleidingbedrijf kan hierin een belangrijke rol vervullen. Provincie en waterschappen leggen heldere, haalbare afspraken vast in een bestuursakkoord of bijvoorbeeld in een door Brabant Water voorgesteld masterplan. Wanneer bij optie (1) de vergunning ongewijzigd blijft zullen bedrijven sneller meewerken aan het ontwikkelen van een alternatief. Het nadeel is echter dat niet zeker is dat het alternatief gebruikt gaat worden, omdat altijd terug kan worden gevallen op de oude grondwaterwinning. Grote investeringen zullen daarom eerder gedaan worden bij optie (2), omdat de kans groter is dat de alternatieven lange tijd gebruikt gaan worden. Voorgesteld wordt daarom optie (2) nader uit te werken ten behoeve van het nieuwe WHP.

Optie (3) legt de verantwoordelijkheid voor de besparingen en inzet alternatieven bij de individuele bedrijven. Bedrijven hebben zelf veel meer mogelijkheden om door aanpassing van het productieproces, zoals hergebruik en besparingen, het laagwaardig gebruik terug te dringen. De industrie heeft op deze manier al grote besparingen gerealiseerd. Optie (3) is in de komende planperiode met name voor graslandberegening geschikt. Als alternatief voor graslandberegening is een aanpassing van de bedrijfsvoering nodig, en minder de aanvoer van alternatieven. Bedrijven wordt in de vergunning voldoende tijd gegeven om de bedrijfsvoering aan te passen. Verder wordt bij deze optie sneller duidelijkheid gegeven over de vermindering van de vergunde hoeveelheid grondwater, zodat er ruimte ontstaat om nieuwe initiatieven die geen alternatief hebben te ondersteunen. Van deze bedrijven wordt verwacht dat ze op een duurzame manier met water omgaan. Voorgesteld wordt voor graslandberegening optie (3) verder uit te werken ten behoeve van het nieuwe WHP.

4. Provinciale rol bij het waterbodembeheer

Voorstel

Voorgesteld wordt in te stemmen met het oppakken van een provinciale regierol voor het waterbodembeheer met daarbij ondersteuning in de vorm van een stimuleringsregeling (optie 2).

Toelichting

Met de inwerkingtreding van de nieuwe Waterwet zullen twee zaken met betrekking tot waterbodems veranderen:

- Waterbodems verdwijnen uit de Wet bodembescherming (Wbb) en worden onderdeel van de waterwetgeving;
- Het bevoegd gezag voor ingrepen in de waterbodem in regionale watersystemen gaat over van de provincie naar de waterschappen. Het beheer van de waterbodem in kwalitatief en kwantitatief opzicht dient in de beheerplannen van de waterschappen te worden opgenomen. Dit is een majeure opgave voor de waterschappen, waarbij zij zoveel als mogelijk gebruik willen blijven maken van beschikbaar komende rijksmiddelen. Voor de berging van bagger wordt gewerkt aan een Maasbreed akkoord.

Deze veranderingen hebben ingrijpende gevolgen. Na de inwerkingtreding van de nieuwe Waterwet verdwijnt de bestaande financieringsregeling en daarmee de mogelijkheid om waterbodemsanering rechtstreeks te financieren en aan te sturen. De Waterwet is bovendien niet erg duidelijk over de definitie van waterbodems en over de uitgangspunten van het nog geldende 10-jarens scenario Waterbodems. Dit kan er toe leiden dat waterbodems onder het nieuwe wettelijke regime mogelijk minder aandacht zullen krijgen en de afgesproken doelstellingen voor 2027, zoals vastgelegd in het 10-jarens scenario Waterbodems, niet worden gehaald. De vrees bestaat dat actieve verwijdering van ernstig verontreinigde, voor de maatschappelijke functie risicovolle baggerspecie, op veel plaatsen achterwege zal blijven.

Naast een groter risico voor de volksgezondheid kan ook strijdigheid ontstaan met de Kaderrichtlijn Water. Weliswaar is de directe invloed van vervuilde waterbodems op de waterkwaliteit niet zo groot, maar de indirecte effecten op het bodemleven zijn wel groot. Omdat juist dit bodemleven onderdeel is van de ecologische maatlaten van de Kaderrichtlijn Water (zie onderwerp 1 van deze discussienotitie) zal het moeilijker worden de KRW-doelstellingen te halen. Bovendien blijkt het probleem qua hoeveelheid groter te worden doordat de aanwas van baggerspecie nog steeds groter is dan de hoeveelheid specie die uit het systeem wordt verwijderd.

Keuzemogelijkheden

Twee opties worden hieronder kort beschreven.

Optie (1). De waterschappen zijn volledig verantwoordelijk voor het waterbodembeheer en de provincie trekt zich terug als regisseur

- Met de inwerkingtreding van de Waterwet verdwijnen waterbodems uit de Wet Bodembescherming (Wbb).
- De bestaande financiële (sanerings)impuls verdwijnt grotendeels. De rijksmiddelen die beschikbaar zijn vanuit de Wbb worden deels ondergebracht in het ILG, maar dit geld is gelabeld voor zowel landbodem- als waterbodemsanering.
- Er wordt voor gekozen om geen invulling te geven aan de provinciale regierol.

Consequentie: Het waterschap is volledig verantwoordelijk voor het op orde houden van het watersysteem. Dus ook voor het verwijderen van ernstig verontreinigde, voor de maatschappelijke functie risicovolle waterbodem. Financiering moet waterschap zelf regelen.

Optie (2). De provincie pakt de regierol op met daarbij financiële ondersteuning in de vorm van een stimuleringsregeling

- Met de inwerkingtreding van de Waterwet verdwijnen waterbodems uit de Wbb.
- De bestaande financiële (sanerings)impuls verdwijnt grotendeels. De rijksmiddelen die beschikbaar zijn vanuit de Wbb worden deels ondergebracht in het ILG, maar dit geld is gelabeld voor zowel landbodem- als waterbodemsanering.
- Er wordt voor gekozen om de provinciale regierol in te vullen door duidelijke kaders te stellen in het WHP en bij gebiedsgerichte processen de aandacht voor waterbodem te benadrukken. De kaders hebben in ieder geval betrekking op die onderdelen van het beleid waarvoor de nieuwe Waterwet onduidelijkheden laat bestaan (zie boven).
- Voor de berging van bagger wordt een Maasbreed akkoord gesloten.
- Er wordt voor gekozen vanuit een eigen provinciaal belang (bijv. veiligheid, beekherstel) een financiële impuls te geven aan de actieve verwijdering van vervuilde waterbodems, aanvullend op de rijksbijdragen.

Dit kan ingevuld worden door een stimuleringsregeling en een advies van een beoordelingscommissie aan GS.

Consequentie: Er worden duidelijke kaders gesteld voor het waterbodembeheer. Qua omvang is er naar verwachting sprake van ca. 5-10 projecten op jaarbasis gedurende de planperiode. De invulling van de financiële impuls zal in het WHP-traject verder uitgewerkt worden. Te denken valt aan een maximaal subsidieplafond van ca. €100.000,- per project, zodat de totale omvang zal liggen in orde grootte van ca. 2,5 tot 5 miljoen Euro.

Afweging van de opties

Optie 1 past binnen de kaders van de Waterwet; de waterschappen worden verantwoordelijk. De provincie kan echter belangen hebben bij de uitvoering van projecten in bijvoorbeeld ruimtelijke ordenings- en natuurontwikkelingsprojecten. Indien hiervoor geen kaders gesteld worden kunnen deze belangen minder vanzelfsprekend meegenomen worden.

Bij optie 2 wordt een invulling gegeven aan de (maatschappelijke) provinciale belangen door uitwerking te geven aan de regierol en een stimuleringsregeling in het leven te roepen. Door het instellen van een subsidieplafond wordt een taakscheiding behouden. De waterschappen hebben namelijk een duidelijke taak en zij hebben hier zelf hun verantwoordelijkheid in te nemen. Optie 2 richt zich voornamelijk op het provinciale belang (bijvoorbeeld verbeteren EHS en EVZ) en geeft een financiële impuls aan die specifieke onderdelen van waterbodemprojecten.

De invulling en hoogte van deze stimuleringsregeling dient nog nader uitgewerkt te worden. Het genoemde subsidieplafond is slechts een eerste indicatief voorstel.

5. Provinciale rol bij het anticiperen op de Nota Waterveiligheid

Voorstel

Voorgesteld wordt de gevolgen van de nationale Nota Waterveiligheid als thema op te nemen in het WHP en daarvoor een meer-sporen strategie uit te werken die is gericht op de provinciale rol bij adaptatie aan, en de mitigatie van de nadelige effecten van de verhoogde kans op grote rivierafvoeren en perioden met droogte.

Toelichting

De nog te verschijnen nationale Nota Waterveiligheid 21^e eeuw anticipeert op de maatregelen die nodig zijn voor de adaptatie aan een verhoogde kans op rivierafvoeren en langere perioden met droogte. Het probleem raakt veel verschillende beleidsvelden; in het kader van de voorliggende Startnotitie wordt alleen aandacht besteed aan de wateraspecten.

Sturingsmogelijkheden voor de provincie

Adaptatie aan deze veranderende situatie grijpt in op de volgende vier beleidsvelden, waarvoor in feite al bestaand beleid van toepassing is. Vanwege de in de Nota Waterveiligheid geschetste problematiek is echter intensivering in deze beleidsvelden nodig:

- (1) Waterveiligheid
- (2) Regionale wateroverlast
- (3) Droogte
- (4) Verzilting als gevolg van zeespiegelrijzing.

Problemen en mogelijke extra oplossingen worden in de Nota verkend, maar het is nog niet duidelijk of eenduidig effectieve oplossingen altijd voorhanden zijn. Desondanks kan op regionaal niveau nu al een aanvang worden gemaakt met maatregelen die in elk geval bijdragen aan de adaptatie aan, en mitigatie van de problemen. Informatie over de gevolgen voor Noord-Brabant komt binnenkort beschikbaar.

Anders dan bij de vorige 4 onderwerpen wordt hier geen keuze in de vorm van opties voorgelegd. Zoals boven al is aangegeven gaat het bij de genoemde onderwerpen om lopende beleidstrajecten. De keuze bestaat er vooral in dat PS kunnen aangeven voor welke onderwerpen het bestaande beleid volstaat en voor welke onderwerpen intensivering nodig is.

Ad (1). Waterveiligheid

De duurzame beveiliging van ons land tegen overstromingen vraagt voortdurende aandacht. Dit wordt vooral versterkt door de sterke toename van potentiële schade. In dit kader heeft het ministerie van Verkeer en Waterstaat de nota Waterveiligheid 21e eeuw in voorbereiding. Hierin speelt de vergroting van het waterbewustzijn een grote rol. De provincie kan hierop inspelen door waterveiligheid nadrukkelijker onderdeel laten uitmaken van ruimtelijke afwegingen en mee te beschouwen in de gebiedsprocessen. Het gaat daarbij om:

- Keuzes voor bouwlocaties met laag overstromingsrisico, dan wel aanwijzen van locaties waar niet gebouwd mag worden. De rijksoverheid is doende hiervoor een afwegingskader te maken..
- De inrichting van gebieden met een hoog overstromingsrisico. Via het ruimtelijk beleid kan de provincie stimuleren dat nieuwbouw in risicovolle gebieden zodanig wordt uitgevoerd dat bijvoorbeeld publieke voorzieningen (scholen, ziekenhuizen etc.) op de meest veilige plaatsen worden gebouwd en dat rekening wordt gehouden met goed toegankelijke evacuieroutes.
- Ontwikkeling van goede rampenscenario's.

Ad (2). Regionale wateroverlast

Beveiliging tegen regionale wateroverlast vindt plaats door toepassing van de 'trits' vasthouden-bergen-afvoeren die onderdeel uitmaakt van de rijkvisie op 'waterbeleid 21^e eeuw' en via het in goede conditie houden van de regionale waterkeringen. Bij deze laatste categorie gaat het om dijken in het binnendijkse gebied ten opzichte van de primaire keringen langs Rijn/Waal en Maas.

- De provincie is verantwoordelijk voor het vaststellen van de beschermingsnorm voor wateroverlast en voor het aanwijzen en normeren van regionale keringen. Dit is een bevoegdheid van Provinciale Staten.
- Op basis van voorstellen van de waterschappen wordt de normering voor regionale waterberging en keringen in 2009 opgenomen in het nieuwe WHP en in bijbehorende verordening. (art. 2.10 waterwet)

Ad (3). Droogte

Uit de Landelijke Droogtestudie (2005) is gebleken dat in 2050 de neerslagtekorten in de zomer toenemen (met 6% tot 13%). Doordat tevens de lage afvoeren op Rijn en Maas steeds lager worden nemen de tekorten in het oppervlaktewater toe met een factor 1 tot 4 en mogelijk zelfs tot factor 10. Vochttekorten in de bodem kunnen

aanzienlijke schade opleveren voor zowel de landbouw (5% tot 35% productieverlies in een droog jaar) als voor de natuur.

De uitgevoerde droogtestudies komen echter tot de conclusie dat grootschalige maatregelen in ons oppervlaktewaterstelsel nu nog weinig rendabel zijn. Dat houdt in dat watertekorten vooral via regionale maatregelen zouden moeten worden bestreden. Actieve stimulering door de provincie van regionale maatregelen kan daarbij substantiële verbetering tot gevolg hebben. Daarbij kan worden gedacht aan:

- Actualisatie van bestaande waterakkoorden om het beschikbare Maaswater beter te benutten.
- Vaststellen van de regionale verdringingsreeks en deze (laten) opnemen in calamiteitenplannen en in het WHP (eventueel in een verordening)
- Intensivering van waterconservering in het landelijk gebied
- Ontwikkelen en stimuleren van alternatieve watervoorziening voor hoogrenderende en kostenintensieve teelten
- Terugdringen van schadelijke en minder rendabele onttrekkingen

Ad (4). Verzilting als gevolg van zeespiegelrijzing

Uit recente berekeningen blijkt dat verzilting van het West-Brabantse poldergebied, zelfs bij een structurele zeespiegelstijging van 1 meter, slechts zeer lokaal zal optreden langs de randen van het gebied. Naar verwachting zijn deze effecten te bestrijden met lokale maatregelen door de waterschappen. Voor het tegengaan van verzilting als gevolg van de mogelijke verzilting van het Volkerak-Zoommeer loopt op dit moment een verkenning.